

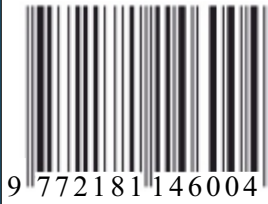
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI ILMIY AXBOROTI

Научный вестник Бухарского государственного университета
Scientific reports of Bukhara State University

11/2024

E-ISSN 2181-1466

9 772181 146004

ISSN 2181-6875

9 772181 687004

@buxdu_uz

@buxdu1

@buxdu1

www.buxdu.uz

11/2024

<https://buxdu.uz>

Axmedova D.B.	Semantik teg va ontologiyalar munosabati	101
Choriyeva G.S.	The process of language acquisition: a comparative look at English, Russian, and Uzbek	105
Xojiyeva M.Y.	Termin, terminologiya va onomastika	111
Mirxanova G.R.	Terminologik nazariyalarning rivojlanishi	115
Ruziyeva N.X., Oymatova M.T.	Lingvomadaniyat va uning nutqiy etiketga ta'siri	119
Saidov Kh.Sh.	Use of media discourse in the persuasive implementation	122
Akramov I.I.	The linguistic picture of the world through aphorisms: a conceptual and analytical perspective	127
Davlatova M.H.	Ingliz va o'zbek tillarida aspektuallikni kategorial xususiyatlari	131
Mamatova Sh.H.	O'zlashma so'zlar va til rivojlanishi: o'zbek tili yangi davrga qanday moslashmoqda?	135
Ibraximova D.T.	Antroponimik birliklarning ekstralingvistik omillari	140
Normuminov U.I.	Ma'naviyat tushunchasi va uning ingliz tilida namoyon bo'lishi	145
Hamroyeva Z.H.	Medical illustration and art: a fusion of science and creativity	149
Шукурова О.О.	Роль фразеологических оборотов в поэзии В. Высоцкого	155
Alimov T.A.	Badiiy tarjimada stereotip tushunchalarining madaniyat va jamiyat bilan bevosita bog'liqligi	159
Vaxidova F.S., Faxriyeva D.O.	Ziyorat turizmida til va diskursning roli	163
Sobirova D.R.	Pragmalingvistikada kommunikativ intensiyaning tadqiqi masalasi	167
Mahmudova A.A.	Analysis of some lexical units related to professions and handcraft terminology in the dialects and varieties of Nakhchivan	172

TERMIN, TERMINOLOGIYA VA ONOMASTIKA

Xojiyeva Maxfirat Yusupovna,
Buxoro davlat universiteti dotsenti,
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
m.y.xojiyeva@buxdu.uz

Annotatsiya. Har bir soha o'zining xos lug'aviy birliklari – terminlari bilan ish ko'radi. Termin ma'lum sohadagi bir tushunchani anglatish uchun qo'llanadi. Terminlar o'ziga xos lug'aviy birlik sifatida bir qator xususiyatlarga ega. Xususan, onomastik terminologiyada ham termin ma'lum bir jihatlariga egaligi bilan ajralib turadi. Onomastik terminologiya o'zining qamrovi, ichki tuzilishi, ma'noviy guruhlariga ajralishi bilan umumiy terminologiyada alohida o'rin va mavqega ega. Onomastik terminologiyaning tarkibiy qismlari sanalgan toponimika, antroponimika, gidronimika va boshqalar sirasida bir jihatdan atoqli otlardan tuzilgan terminologik guruh, ikkinchi tomondan esa turdosh otlardan iborat bo'lgan lug'aviy birliklar to'dasi mavjuddir.

Kalit so'zlar: termin, terminologiya, soha, fan, lug'aviy birlik, leksika, onomastika, onomastik birlik, onomastik termin, onomastik terminologiya.

ТЕРМИН, ТЕРМИНОЛОГИЯ И ОНОМАСТИКА

Аннотация. Каждая область науки имеет дело со своими словарными единицами – терминами. Этот термин используется для обозначения понятия в определённой области науки. Термины обладают рядом характеристик как специфическая лексическая единица. В частности, в ономастической терминологии термин отличается наличием определённых аспектов. Ономастическая терминология занимает особое место и положение в общей терминологии благодаря своему объёму, внутренней структуре, разделению на смысловые группы. Топонимика, антропонимика, гидронимика и др., являющиеся компонентами ономастической терминологии, имеют терминологическую группу, состоящую из имён собственных, с одной стороны, и группу лексических единиц, состоящих из имён нарицательных, с другой стороны.

Ключевые слова: термин, терминология, область науки, лексическая единица, лексикон, ономастика, ономастическая единица, ономастический термин, ономастическая терминология.

TERM, TERMINOLOGY AND ONOMASTICS

Abstract. Each field of science deals with its own vocabulary units – terms. This term is used to denote a concept in a certain field of science. Terms have a number of characteristics as a specific lexical unit. In particular, in onomastic terminology, a term is distinguished by the presence of certain aspects. Onomastic terminology occupies a special place and position in general terminology due to its volume, internal structure, division into semantic groups. Toponymy, anthroponymy, hydronymy, etc., which are components of onomastic terminology, have a terminological group consisting of proper names, on the one hand, and a group of lexical units consisting of common nouns, on the other hand.

Keywords: term, terminology, field of science, lexical unit, lexicon, onomastics, onomastic unit, onomastic term, onomastic terminology.

Kirish. Til leksik qatlamining bir qismini ma'lum kasb-hunar sohasida qo'llaniladigan birliklar – termin(atama)lar tashkil qiladi. Jahon tilshunosligida termin, uning lisoniy tabiati, tuzilish va yasalish kabi jihatlar atroflicha turli olimlar tomonidan o'rganilgan. Lingvistikada ham soha terminologiyasi mavjud. Bu terminologiya o'zining ichki rang-barangligi bilan ajralib turadi. Lingvistika yo'nalishining alohida bir sohasi sanalgan onomastikada ham katta ko'lamdagi terminologik qatlam yuzaga kelgan. Uning o'ziga xosliklarini tadqiq qilish, ichki strukturasi, paydo bo'lish va taraqqiyot jarayonlarini o'rganish bugungi kundagi dolzarb muammolardan sanaladi. Onomastik terminologiya sohasini tavsiflash bu yo'nalishdagi ko'plab masalalarning yechim topishiga sabab bo'ladi.

Asosiy qism. Termin va terminologiyaga ko'plab ta'riflar, sharhlar berilgan. Biz axborotimizning dastlabki qismida ana shu ta'rif va sharhlarning ayrimlarini tahlil qilamiz.

V.P.Danilenkoning kuzatishicha, “Terminlar – lug‘at tarkibining bir qismi hisoblanib, fan va sohalarning predmetining aniqlovchisidir” [3,15].

A.V.Superanskaya esa quyidagicha ta’riflaydi: “Termin – bu muayyan kasbiy professional faoliyatda qabul qilingan va alohida sohalarda, sharoitlarda ishlatiladigan maxsus soʻzdir. Termin – bu professional bilimning muayyan sohasi tushunchalar tizimiga kiruvchi tushuncha boʻlib, u soʻz bilan ifodalanadi. Termin – bu maxsus maqsadlar uchun moʻljallangan tilning asosiy tushunchaviy elementidir. Oʻz terminologik maydoni ichida termin bir maʼnoda qoʻllaniladi. Turli maydonlarning bir xil aytiladigan terminlari – omonimlardir. Oʻzining toʻgʻri tushunilishi uchun terminlar maxsus definitiya (aniq ilmiy taʼrif)ni talab qiladi” [7,246].

O.P.Frolova oʻzining «Zamonaviy xitoy tilining terminologik lugʻatida soʻz shakllanishi» monografiyasida terminga quyidagicha taʼrif bergan: termin tushunchani aniq va ravshan aks ettiruvchi birlik boʻlib, u tushunchalarni bir-birini farqlashga xizmat qiladi. Terminologiya maʼlum bir sohadagi terminlar tizimi boʻlib, u tegishli tushunchalar tizimi bilan mosdir. Demak, tushunchalar tizimi va terminlar tizimi oʻzaro mos keladi. Terminologik tizimlar fanning rivojlanishi bilan birga rivojlanadi [8, 3].

O.Axmanova, A.V.Superanskaya kabi tadqiqotchilarning ishlarida *maxsus leksika* termini ham uchraydi [2, S.474-475; 3, 47]. Praga funksional maktabi gʻoyalariga tayangan V.M.Leychik tomonidan *maxsus maqsadlar uchun til* kabi taʼrif ham mavjud [5, 17].

Oʻzbek tilshunosligida terminologiya sohasida tadqiq etilgan izlanishlar R.Doniyorov, E. Begmatov va boshqa tilshunos olimlarning faoliyatida atroflicha oʻrganilgan. Xususan, ayrim manbalarda termin va terminologiyaga borasida quyidagi fikrlar ifodalangan. Soʻzlar koʻpincha koʻp maʼnoli boʻladi. Biroq shunday soʻzlar ham borki, ular fan, texnika, sanʼat va madaniyatga oid tushunchalarni ifoda qilib, bir maʼnoda ishlatiladi. Bunday soʻzlar terminlar deyiladi (lotincha: *terminus* – “chegara, oxirgi nuqta” maʼnosida). Har bir fan, texnika, sanʼat va madaniyatga oid boʻlgan terminlar birlashtirilib terminologiya deb ataladi. Masalan, tilshunoslik fani oʻz terminlariga ega, masalan, *unli, undosh, reduksiya, omonim, sinonim, ega, kesim, leksema, semema* kabilar. Terminlar fandagi tushunchalar bilan bogʻliq boʻlib, ularning maʼnosi qaysi fan va texnika sohasida qoʻllanishi orqali aniqlanadi. Terminlarning koʻp maʼnoda qoʻllanishi fan uchun ijobiy xususiyat hisoblanmaydi. Chunki bir terminning turli fanlarda har xil maʼnolarda qoʻllanishi baʼzi noaniqliklarga olib kelishi mumkin. Terminlarning asosiy belgilari ularning bir maʼnoliligi (monosemantik ekanligi), neytral, alohida emotsional-ekspressiv boʻyoqqa ega emasligi, biror fan va texnika sohasiga tegishli ekanligi bilan izohlanadi. Baʼzan terminlar badiiy asarlarda stilistik talabga koʻra ishlatilishi mumkin [1, 77].

Tadqiqotchi M.Hojiyeva oʻzining maqolasida S.Usmonov, O.Ahmedov, A.Hojiyev kabi olimlarning termin, atama, istiloh, nomenklatura borasidagi fikrlarini tahlil qilgan. Muallif “termin” soʻzi ilm-fanning biror sohasi yoki tarmogʻida qoʻllanuvchi soʻz yoki soʻz birikmalariga nisbatan ishlatilsa, atama soʻzi esa shartli ravishda qoʻyilgan nomlarga, geografik joylarga, toponimlarga nisbatan qoʻllash oʻrinli. “Istiloh” soʻzini termin maʼnosida qoʻllash notoʻgʻri, chunki bu soʻz koʻproq tarixiy tushunchalarni ifodalab, tarixiy mavzulardagi matnlarda ishlatiladi. Termin chegaralangan leksik qatlamga mansub lugʻaviy birlik hisoblanib, terminologik lugʻatlar yaratishning asosiy manbayidir. Termin muayyan bir sohada qoʻllanuvchi va ularni ishlatadigan shaxsgagina zarur boʻlgan, rasmiylashgan soʻzdir, degan xulosaga kelgan [9, 217-219].

Olima “atama” soʻzi “termin” soʻzining maʼnosiga nisbatan keng boʻlib, u barcha narsalarning nomi sifatida tushuniladi hamda atamadan keng omma ham koʻproq foydalanadi. Unda terminologiyaga umuman tegishli boʻlmagan toponimiya, antroponimiya, oykonimiya, yaʼni onomastikaga aloqador leksik birliklar ham tushuniladi.

Terminlar fan, texnika, adabiyot, sanʼat va boshqa sohalarga oid ixtisoslashgan, qoʻllanishi muayyan soha bilan chegaralangan tushunchalarni ifodalaydigan nominativ birliklardir: *gulkosa, shona* (botanikada); *toʻrtburchak, kvadrat* (geometrivada); *ega, kesim* (tilshunoslikda), *qofiya, turoq, vazn* (adabiyotshunoslikda) kabi.

Terminlarning ifoda plani soʻzga (*hujayra, toʻqima*) yoki turgʻun birikmaga (*oʻq ildiz, popuk ildiz*) teng boʻladi. Har ikki koʻrinishda ham termin leksema deb hisoblanadi, bunda uning nominativ birlik ekanligi eʼtiborga olinadi, Terminlarning mazmun planida muayyan soha tushunchalari ifodalangan boʻladi: Masalan, *boshqoq* terminining mazmun planida “poya uchida oʻsadigan toʻpgulning bir xili” tushunchasi ifodalangan. Shaklan soʻzga teng termin aslida leksemaning oʻzidir, chunki u koʻpincha til sistemasida mavjud boʻlgan yoki shu tilning soʻz yasaliş modellari asosida shakllangan leksemaning terminlashishi natijasida yuzaga keladi, natijada terminning ifoda plani ham, mazmun plani ham leksema bazasiga tayanadi. Baʼzan termin oʻta ommalashib, umumtil birligiga aylanib qoladi. Xususan, *radio, televizor, telefon* soʻzlari ham maʼlum soha terminlari sifatida yuzaga kelgan, ammo hozirgi paytda bu terminlar ommalashib,

barchaning nutqida qollanadigan, barchaga tushunarli bo'lgan so'zlarga aylangan. Bu hodisa tilshunoslikda determinlashish deyiladi [4, 151].

R.Sayfullayeva va boshqalar muallifligida yozilgan "Hozirgi o'zbek adabiy tili" kitobida terminlar, dastavval, ikki guruhga:

- 1) adabiy tilga mansub terminologik leksika;
- 2) dialektal terminologik leksika.

Fan-texnika, qishloq xo'jaligi, san'at va madaniyat sohalariga xos leksik birlik va so'z birikmasi *termin* deyiladi. Maxsus leksika deganda ma'lum bir sohaga tegishli lug'aviy birlik va ularga tenglashgan birikma tushuniladi. Bunday maxsus leksika *terminologiya* deb yuritiladi: *lingvistik terminologiya*, *fizik terminologiya*.

Terminlarning chegaralangan qo'llanishga egaligi ularning boshqa soha vakillari uchun tushunarsiz bo'lishi degani emas. Masalan, *to'g'ri chiziq*, *gap*, *so'z turkumi*, *tezlik* atamaları ko'pchilik uchun tushunarli, soha kishilaridan boshqalar nutqida kam iste'molli.

Terminlar, ko'pincha, umumiste'mol leksikadan ma'lum bir ma'nolarining maxsuslashuvi asosida hosil bo'ladi. Masalan, *fojia*, *ega*, *ot*, *qo'shish*, *ayirish* leksemalari umumiste'mol birlik [6, 165]. Mualliflar tahlillarni davom ettirib, terminlarga ham asl substansiyasidan uzilgan mustaqil leksema sifatida qarash lozim. Bunga terminga qo'yiladigan bir ma'nolilik talabi ham asos bo'ladi. Demak, termin va umumiste'mol leksema bir narsaning ikki qirrasini, bir leksemaning ikki ma'noda qo'llanilishi emas, deya qayd etishgan.

Termin ma'lum bir tilga xos yoki baynalmilal bo'lishi mumkin. Masalan, tilshunosligimizdagi *gap kengaytiruvchisi*, *gap markazi* atamaları faqat o'zbek tiliga xos, *atom*, *vodorod*, *natriy*, *leksema*, *semema* atamaları baynalmilal. Baynalmilal atamani tarjima qilishga, ularga muqobil variant qidirishga urinish ma'qul emas [6, 167].

Morfologiyadagi ot so'z turkumi doirasidan alohida sohani yuzaga keltirgan atoqli otlar onomastik birliklar guruhini tashkil etadi. Onomastik terminologiyada, avvalo, ikkita jihatni aniqlab olish zarur bo'ladi:

- 1) onomastik terminologiyadagi atoqli otlar;
- 2) onomastik terminologiyadagi turdosh otlar.

Onomastik terminologiya bo'yicha manbalarni o'rganib chiqish natijasida shunday xulosaga kelindiki, mavjud atoqli otlar onomastikaning tegishli yo'nalishlariga oiddir. Xususan, Buxoro, Toshkent kabilar toponimlar; Baxtiyor, Nodira kabilar antroponimlar; Amudaryo, Zarafshon kabilar gidronimlar va h.k. Bular onomastikaning ma'lum sohasiga tegishli bo'lgan atov birliklari hisoblanadi. Onomastik terminologiyadagi atoqli otlar tizimi o'ziga xos paydo bo'lish, yasalishi va boshqa morfologik-grammatik jihatlarga ega.

Onomastik terminologiyadagi toponimik guruhga mansub quyidagilarni misol sifatida ajratish mumkin: **sodda termin:** *Arna*, *Bahrin*, *Bo'ston*, *Dahana*, *Do'rman*, *Ehson*, *Jaloir*, *Janafar*, *Koza*, *Mang'it*, *Nayman*, *Osiyo*, *Qatag'on*, *Qipchoq*, *Qo'rg'on*, *Rabot*, *Saroy*, *Sokin*, *Uzro*, *Xalach*, *Xumin*, *Yobu*, *Shanba*, *Shirin*, *Chandir*, *Chinor*; **sodda yasama termin:** *Arablar*, *Beklar*, *Eshmatlar*, *Mang'itlar*, *Malikon*, *Mang'iton*, *Mirzoyon*, *Mug'iyon*, *Miyonko'lot*, *Ushot*, *Savrak*, *Chuqurak*, *Og'ar*, *Namozgoh*, *Oromgoh*, *Sayilgoh*, *Ziyoratgoh*, *Bodomzor*, *Ko'chatzor*, *Mevazor*, *Darg'ali*, *Gazli*, *Gugurtli*, *Jiydali*, *Ilonli*, *Kundali*, *Ahillik*, *Beklik*, *Boyluk*, *Do'stlik*, *Toshloq*, *Og'itma*, *Dehcha*, *Naymancha*, *Rabotcha*, *Ayronchi*, *Bo'zachi*, *Dukchi*, *Ipakchi*, *Ko'kchi*, *Mo'ynachi*, *Pichoqchi*, *Po'latchi*, *Qulonchi*, *Bahoriston*, *Guliston*, *Registon*, *Shahrison*; **qo'shma termin:** *Oqgul*, *Oqmasjid*, *Oqmozor*, *Oqoltin*, *Oqpartov*, *Oqpo'lat*, *Oqqum*, *Oqrabot*, *Qorabuloq*, *Qorako'l*, *Qoradaryo*, *Qoraariq*, *Qorasuv*, *Qorabog'*, *Qoraato*, *Qoraqalpoq*, *Uchqoq*, *Uchylug'un*, *Uchquduq*, *Uchqir*, *Uchbosh*, *Uchtut*, *Uchtepa*, *Uchqiz*, *Uchqum*, *Beshariq*, *Beshbo'ri*, *Beshkapa*, *Beshrabot*, *Yettipahlavon*, *Yettikechuv*, *Qirqqal'a*, *Qirqqiz*, *Qirqhunar*, *Mingchinor*, *Cho'lquvar*; **birikmali termin:** *Katta Aleli*, *Katta Anjirbog'*, *Katta Arablar*, *Katta Badoy*, *Kichik Arabxona*, *Kichik Astarbof*, *Kichik Beshrabot*, *Kichik Guliston*, *Yuqori Ayirtom*, *Yuqori Amirobod*, *Yuqori Arablar*, *Yuqori Bekjo'gi*, *Quyi Arablar*, *Quyi Arabxona*, *Quyi Asbob*, *Quyi Badoy*, *Ko'hna Kalon*, *Ko'hna Nayman*, *Ko'hna Oqrabot*, *Ko'hna Peshqandoq*; **gap shaklidagi termin:** *Beko'ldi*, *Amirqo'ndi*, *Arabqozgan*, *Gazqozgan*, *Hojiqozgan*, *Kunchiqar*, *Mehnatsevar*, *Og'ar*, *Qo'yboqar*, *Sadirqozgan*, *Suvchiqar*, *Tongotar*, *Yangiqozgan*, *G'oyibbergan*, *Oytug'di*, *Jongeldi*, *Qoryog'di*, *Tuzoldi*, *Qumbosti*, *Uruso'lgan*, *Yo'lbo'ldi* Xonkeldi va boshqalar.

Qayd etilganlardan ma'lum bo'ladiki, *sodda termin*, *sodda yasama termin*, *qo'shma termin*, *birikmali termin*, *gap shaklidagi termin* kabilar orqali turli mavzu guruhlariga mansub terminlar uchraydi. Xususan, sanab o'tilganlarni oykonim, etnotoponim, gidrotoponim, antropotoponim singari kichik terminologik guruhlariga ajratish mumkin.

Xulosa. Xulosa sifatida aytish mumkinki, terminologiya fan, soha bilan bog'liq lug'aviy birliklar majmuyini ifodalaydi. Unda leksik qatlamning boshqa a'zolari tabiatiga mansub lingvistik jihatlar mujassamlashgan bo'ladi. Onomastik birliklar majmuyida termin va terminoldogiya tushunchalari ayrim bir

alohidaliklarga egaki, ular leksikaning boshqa tarkibiy guruhlarida ko'zga tashlanmaydi. Xususan, toponimik terminlar o'z navbatida o'nlab ichki guruhlariga ajralib imkoniga ega. Bu holat ularning mavzusi, tuzilishi, morfem-morfologik va sintaktik xususiyatlari bilan uzviy aloqadordir.

Onmastik terminlar guruhining terminologiya sohasidagi boshqa talablarga javob berish masalasi alohida tadqiqni talab etadi.

ADABIYOTLAR:

1. Abduazizov A. A. *Tilshunoslik nazariyasiga kirish*. – Toshkent, 2010. – 176 b.
2. Ахманова О.С. *Словарь лингвистических терминов*. – Москва: СЭ, 2004. – 571 с.
3. Даниленко В.П. *Русская терминология. Опыт лингвистического описания*. – Москва, 1977. – 246 с.
4. Jamolxonov H. *Hozirgi o'zbek adabiy tili. Oliy o'quv yurtlari uchun darslik*. – Toshkent: Talqin, 2005. – 260 b.
5. Лейчик В.М. *Предмет, методы и структура терминоведения: Автореф. дисс. ... докт. филол. наук*. – Москва, 2009. – 256 с.
6. Sayfullayeva R. va b. *Hozirgi o'zbek adabiy tili*. – Toshkent, 2010. – 590 b.
7. Суперанская А.В., Подольская Н.В. *Общая терминология. Вопросы теории*. – Москва: Наука, 2003. – 288 с.
8. Фролова О.П. *Словообразование в терминологической лексике современного китайского языка*. – Новосибирск: Наука, 1981. – 132 с.
9. Хожиева М.А. *Термин, атама ва истилоҳ тушунчалари ҳақида/ФарДУ илмий хабарлари*. – 2021. – № 4. – Б. 217-219.

TERMINOLOGIK NAZARIYALARNING RIVOJLANISHI

Mirxanova Gulandom Rustamovna,

Buxoro davlat pedagogika instituti dotsenti, f.f.f.d. (PhD)

guli89mirxan@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada tilshunoslikning terminologiyaning tadqiqi va taraqqiyotiga bog'liq tushunchalar, terminlarning insonning borliq haqidagi bilimlarini qarashlarini nomlashi kabi nazariyalar tahlil qilingan. Paradigmadagi faqat umumbashariy so'zlar emas, ma'lum bir tilga xos tushunchalarni qamrab olishi mumkinligi haqida fikr yuritilgan. Turli dunyo tilshunosligida terminologiyaning paydo bo'lishi va taraqqiyoti bilan bog'liq masalalar tahlil qilingan. Terminologik nazariyalarning falsafa bilan bog'liqligi, uning lingvistikaning barcha tarmoqlari uchun xizmat qilishi haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: tezaurus, lug'at, leksik birliklar, ijtimoiy-kommunikativ birlik, termin, atama, istiloh.

РАЗРАБОТКА ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИХ ТЕОРИЙ

Аннотация. В данной статье анализируются понятия, связанные с исследованием и развитием терминологии в лингвистике, такие теории, как наименование терминов как взгляд на человеческое познание существования. Считается, что не только универсальные слова в парадигме могут охватывать понятия, специфичные для конкретного языка. Анализируются вопросы, связанные с возникновением и развитием терминологии в различных мировых лингвистиках. Даны сведения о связи терминологических теорий с философией, её вкладу во все отрасли языкознания.

Ключевые слова: тезаурус, словарь, лексические единицы, социально-коммуникативная единица, термин.

DEVELOPMENT OF TERMINOLOGICAL THEORIES

Abstract. In this article, concepts related to the research and development of terminology in linguistics, theories such as the naming of terms as a view of human knowledge of existence are analyzed. It is thought that not only universal words in the paradigm can cover concepts specific to a particular language. Issues related to the emergence and development of terminology in various world linguistics are analyzed. Information is given on the connection of terminological theories with philosophy, its service for all branches of linguistics.

Keywords: thesaurus, dictionary, lexical units, socio-communicative unit, term.

Kirish. Til nafaqat muloqot vositasi, balki ma'no-mazmunni uzatish va bilimni yig'ish manbasi ham hisoblanadi. Tilshunoslikda bular kommunikativ, kognitiv va akkumulyativ vazifalar deb nomlanadi. Leksik sathdagi terminlar akkumulyativ vazifaning in'ikosidir – terminlar insonning borliq haqidagi bilimlari, tasavvur va qarashlarini nomlab, kishilar tajribasini so'z doirasida mujassam qiladi.

Bilim va tajribalar aniq moddiy unsur, hodisalarni atashi yoki mavhum tushunchalarni nomlashi mumkin. Terminlarni o'rganuvchi atamashunoslik sohasi "leksik birliklar (ya'ni terminlarning kelib chiqishi, shakli, mazmuni, vazifasi, qo'llanishi, tartiblanishi va yaratilishini qiyoslash" maqsadini o'z oldiga qo'yadi. Qiyosiy tadqiq turli tillar doirasida, bir tilning turli davrlari kesimida yoki turli fan terminlarini tahlil qilishni o'z ichiga olishi mumkin.

Asosiy qism. Terminologiya ilmiy til asosini tashkil etib, qat'iy tizimga bo'ysundirilganligi, barcha so'zlashuvchilar ongida ayni ma'no-mazmunni ifodalashi bilan leksik sathning boshqa paradigmalaridan farqlanadi. Turk tilidagi izohlarda terminologiya quyidagicha izohlanadi: "Terminologiya yoki terminologiya fanning umumiy ma'nodagi atamalari va ularning qo'llanishi bilan bog'liq bo'lib, ular (oddiy) so'zlar yoki muayyan tadqiqotga asoslangan matnlarda qo'llaniladigan qo'shma so'zlar shaklida bo'ladi. Terminologiya – Terminus haqidagi ta'limot (ko'plik: Termini). U hozirda so'zlashuv tilimizga kirib kelgan konseptual ma'noli terminlar va ularning matnlardagi holatlarini tekshirish, tahlil qilish va tadqiq qilish, to'g'ri qo'llash qoidalarini keltirish bilan shug'ullanadi, tilning uydirma didaktikasini belgilaydi.

Shu jihatdan terminologiyani butun insoniyatning universal lisoniy tasviri elementi deb izohlash mumkin. Muayyan tilning terminlar hisobiga boyishi ushbu tilda so'zlashuvchi ijtimoiy guruhning turli mamlakatlar bilan jadal madaniy, siyosiy va ilmiy aloqalarga kirishishi natijasida ro'y beruvchi jarayondir.